

Ползи и рискове при употреба на хранителни добавки

*Проф. Светлана Фоткова Георгиева, д.ф.
Факултет по фармация, 18.10.2025 г.*

Храненето е основен физиологичен процес.

Храненето представлява и подход за модулиране на здравето, а също и основен фактор при лечението на редица заболявания.

Хранителните добавки (суплементи) се дефинират като вещества, които са предназначени да допълват нормалния хранителен режим и представляват „субстанции, съдържащи концентрирани хранителни вещества или други елементи с хранителен или физиологичен ефект, самостоятелно или в комбинация“.

- Необходимостта от прием на хранителни добавки до голяма степен се обуславя от **съвременния начин на живот**.
- В резултат употребата на хранителни добавки формира **хранителните навици и поведение на съвременния човек**.
- Продължителната употреба на подобен тип продукти изисква от потребителите да обърнат **особено внимание на тяхната безопасност, ефикасност и качество**.

Днес употребата на хранителни добавки се развива като самостоятелна индустрия и заема съществен пазарен дял.

В основата на бързо нарастващия сегмент на хранителните добавки на пазара стоят и **множеството специфични хранителни навици и режими** съпътстващи забързания начин на живот на съвременните хора.

С особено внимание би следвало да се разглеждат хранителните навици, които изключват приема на определена група хранителни вещества или продукти.

- **Вегетарианство** – за храна се използват само плодове, зеленчуци и продукти от растително естество. То има редица вариации, като най-широкият възглед за вегетарианско хранене допуска консумация на яйца, мляко и млечни продукти.
- **Веганство** - още по-драстични модел на хранене, който изключват напълно приема на мляко, млечни продукти и яйца.
- **Суровоядство** - хранене само със сурови или сушени плодове и зеленчуци, без прием на топлинно обработена храна; често без прием на каквато и да било мазнина (дори растителна).

Подобни хранителни модели представляват предпоставка за развитие на хранителни дефицити.

- Важна **предпоставка за развитие на дефицит** на вещества без съмнение е **преработването на храни и индустрията за бързо хранене**.
- Дефицитът на витамини и минерали може да бъде обусловен от **развитието на патологични процеси в организма**. С особено значение се разглеждат заболяванията на стомашно-чревния тракта обикновено свързани с **малабсорбция на вещества**. В това число **диабетът**, както и останалите социално значими ендокринни нарушения.

Ползите и рисковете за здравето при употреба на хранителни добавки, съдържащи витамини и минерали са **противоречиви**.

- Хиповитаминоза - полза;
- Хипервитаминоза - риск;
- Способност да индуцират биологични промени в организма. Такива рискове включват взаимодействия с различни лекарства, рецептори, ензими и пр. - риск.

Разбирането на връзката между хранителните добавки, съдържащи витамини и минерали и качеството на диетата е от съществено значение за определяне на оптималната употребата на хранителни добавки.

Важно е потребителите да са добре информирани, както за рисковете за здравето, така и за потенциалните ползи от хранителните добавки, за да вземат информирани решения относно тяхната употреба.

Потребителите на хранителни добавки, съдържащи витамини и минерали се характеризират с определени **социално-демографски характеристики и начин на живот**.

- Употребата на добавки обикновено нараства с *възрастта, доходите и образованието*.
- Освен това *жените* са по-склонни да използват хранителни добавки, отколкото мъжете.
- Все пак *здравословният статус не е предиктор* за употребата на хранителни добавки.

ВАЖНО!!!!

Съдържат **витамини и минерали, вещества на растителна основа** – растителни части или концентрирани техни екстракти и други (пр. аминокиселини).

Не са заместител на разнообразното хранене!

Коригират **хранителни дефицити**, поддържат **адекватен прием на определени вещества** или **подпомагат специфични физиологични процеси** в организма.

Допълват и обогатяват менюто, затова се наричат „**добавки**“.

Те **НЕ СА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ!**

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ХРАНИТЕЛНИТЕ ДОБАВКИ

Директива 2002/46/ на ЕС, както и на приложение I и II към директивата.

Класификация на база различни критерии:

1. Според произхода:

- Природни;
- Полусинтетични;
- Синтетични.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ХРАНИТЕЛНИТЕ ДОБАВКИ

2. Според състава:

- Витамини;
- Минерали;
- Аминокиселини;
- Есенциални мастни киселини;
- Фибри;
- Различни растения и билкови екстракти.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ХРАНИТЕЛНИТЕ ДОБАВКИ

3. Според АТС класификацията на лекарствените продукти, разрешени за употреба в България (по данни на Изпълнителната агенция по лекарствата – ИАЛ):

A11 - Витамини

- 🍷 A11A – Мултивитамини, комбинации;
- 🍷 A11B – Мултивитамини, самостоятелно;
- 🍷 A11C – Витамин А и D, включително комбинации на двата;
- 🍷 A11D – Витамин B₁, самостоятелно и в комбинация с витамин B₆ и B₁₂;
- 🍷 A11E – Витамин B-комплекс, включително комбинации;
- 🍷 A11G – Аскорбинова киселина (витамин C), включително комбинации;
- 🍷 A11H – Други витамини, самостоятелно;
- 🍷 A11J – Други продукти с витамини, комбинации;

Минералите, които се предлагат под формата на лекарствени продукти, се класифицират както следва:

- 🍷 A12A – Калций
- 🍷 A12B – Калий
- 🍷 A12C – Други минерални добавки

МАСТНОРАЗТВОРИМИ ВИТАМИНИ

ВИТАМИН А

ретинил ацетат, ретинил палмитат или бета-каротин (провитамин А), както и комбинация от витамин А и провитамин А.

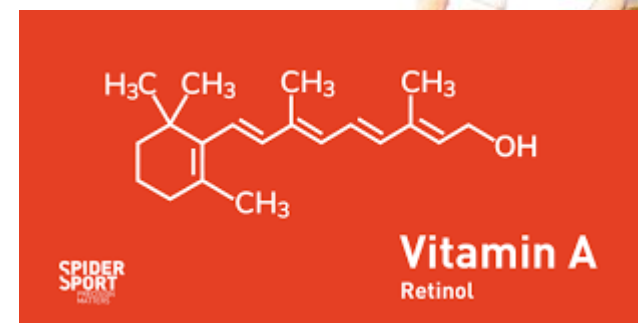
Недостигът на витамин А може да доведе до възникване на:

- 🍋 Нощна слепота (кокоша слепота);
- 🍋 Изтъняване и улцерация на корнеята;
- 🍋 В женския организъм витамин А участва в развитието и поддържането на плацентата;
- 🍋 По-тежко протичане на инфекциите на дихателната и стомашно-чревната система;
- 🍋 Прекомерно натрупване на кератин.

ВИТАМИН А

Признаците на токсичност включват:

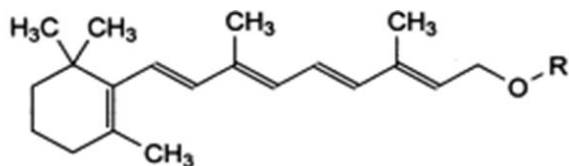
- Промени в зрението, като замъглено зрение;
- Болка в костите;
- Гадене и повръщане;
- Суха кожа;

Нормалните нива на прием на бета-каротин варират в диапазона от **0,7-1,3 mg**.

Суплементирането с **високи дози (>3 mg/ден)** може да инициира споменатите вече негативни ефекти.

В някои продукти количеството на бета-каротин достига до 15 мг (25 000 IU), или 1054% по-високо от препоръчителната дневна доза.

Substance	R	Molecular formula	M_r
all-(E)-retinol	R = H	$C_{20}H_{30}O$	286.5
all-(E)-retinol acetate	$CO-CH_3$	$C_{22}H_{32}O_2$	328.5
all-(E)-retinol propionate	$CO-C_2H_5$	$C_{23}H_{34}O_2$	342.5
all-(E)-retinol palmitate	$CO-C_{15}H_{31}$	$C_{36}H_{60}O_2$	524.9

Активността на витамин А се изразява в **ретинол еквиваленти (RE)**. 1 мг RE съответства на активността на 1 мг ALL- (E)- ретинол. Активността на другите ретинолови естери се изчислява стехиометрично, така че 1 мг RE на витамин А съответства на активността на:

- 1.147 мг от всички - (E)- ретинол ацетат,
- 1.195 мг от всички - (E)- ретинол пропионат,
- 1.832 мг от всички - (E)- ретинол палмитат.

Международни единици (IU), също се използват за изразяване на активността на витамин А. 1 IU витамин А е равна на активността на 0.300 μg от всички естери на (E)- ретинол. Активността на отделните естери на ретинола се изчислява стехиометрично, така че 1 IU витамин А е равна на активността на:

- 0,344 μg от всички - (E)- ретинол ацетат,
- 0,359 μg от всички - (E)- ретинол пропионат,
- 0,550 μg от всички - (E)- ретинол палмитат,

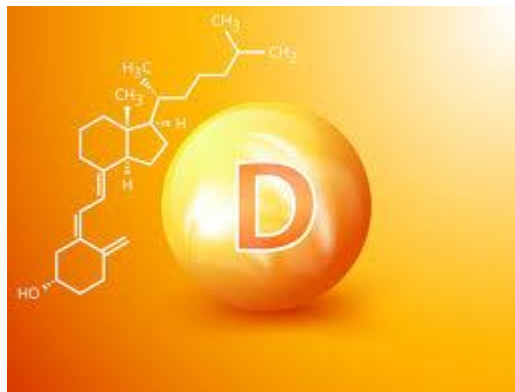
1 мг еквивалент на ретинол е еквивалентен на 3333 IU.

Препоръчителен дневен прием на витамин А

Група	Витамин А (в mg RAE)
Мъже (18+)	0.9 mg RAE
Жени (18+)	0.7 mg RAE
Бременни жени	0.77 mg RAE
Кърмещи жени	1.3 mg RAE

*RAE = Retinol Activity Equivalents – мерна единица, която отчита разликите в активността между различните форми на витамин А (ретинол, бета-каротин и др.)

При дефицит на витамин D:

- Повишен риск от развитие на дерматологична патология като алопеция;
- Косопад с автоимунна генеза;
- Рахит и остеопороза;
- Псориазис.

Оптималният праг за прием кореспондира с дневна доза между **600-800 IU (15-20 mcg)** при възрастни.

В условията на COVID пандемията обаче препоръчителният прием достигна до **1000 IU**.

Препоръчителен дневен прием на витамин D (в μg):

Група	Препоръчителна доза (μg /ден)	Еквивалент в IU
Бебета (0–12 месеца)	10 μg	400 IU
Деца (1–18 г.)	15 μg	600 IU
Възрастни (19–70 г.)	15 μg	600 IU
Възрастни над 70 г.	20 μg	800 IU
Бременни и кърмещи жени	15 μg	600 IU

1 μg витамин D = 40 IU (международни единици)

Горна граница на безопасен дневен прием (UL):

Група	Максимална безопасна доза (μg /ден)	Еквивалент в IU
Деца до 12 месеца	25 μg	1000 IU
Деца (1–10 г.)	50 μg	2000 IU
Юноши и възрастни	100 μg	4000 IU

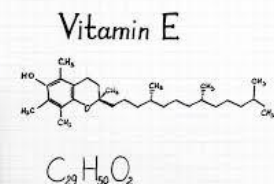
ВИТАМИН D

При прием на значително **по-високи от необходимите дози** съществува сериозен риск от развитие на **интоксикация**:

- ❖ Повишената екскреция на калций в урината;
- ❖ Ниски нива на паратхормон – ПТХ.
- ❖ Главоболие;
- ❖ Раздразнителност и уморяемост;
- ❖ Запек;
- ❖ Рязко отслабване и липса на апетит;
- ❖ Мускулна слабост, хиперкалциемия, сърдечни аритмии.

- Проблеми на храносмилателната система, предимно при пациенти с хронична малабсорбция на мастноразтворимите витамини;
- Болест на Крон;
- Заболявания на черния дроб, жлъчния мехур или панкреаса;
- Миопатия или мускулна болка;
- Смушение в зрението;
- Хемолиза и когнитивни затруднения.

Препоръчителните дневни дози на витамин Е

Възрастова група	Препоръчителна дневна доза (mg)	Препоръчителна дневна доза (IU)
Бebета		
0-6 месеца	4 mg	6 IU
7-12 месеца	5 mg	7.5 IU
Деца		
1-3 години	6 mg	9 IU
4-8 години	7 mg	10.4 IU
9-13 години	11 mg	16.4 IU
Тийнейджъри и възрастни		
14+ години (мъже и жени)	15 mg	22.4 IU
Бременни жени		
14-18 години	15 mg	22.4 IU
19+ години	15 mg	22.4 IU
Кърмещи жени		
14-18 години	19 mg	28.4 IU
19+ години	19 mg	28.4 IU

Горна безопасна граница (максимум): Възрастни: 1000 mg (1500 IU) дневно

ВИТАМИН Е

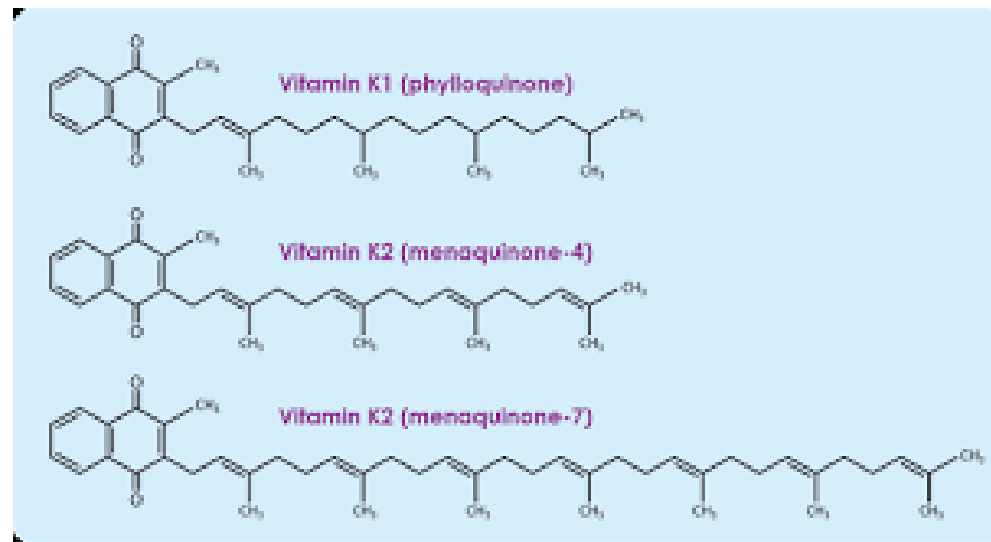
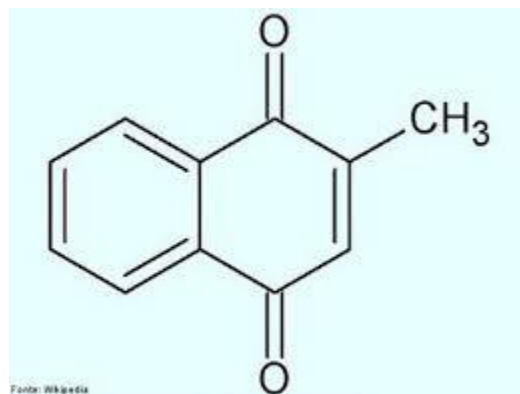
Ежедневният прием на **многократно по-високи** от **препоръчителните дози**:

- 🟡 може да повиши риска от хеморагичен инсулт и рак на простатата;
- 🟡 гадене и повръщане;
- 🟡 диария;
- 🟡 стомашен дискомфорт;
- 🟡 главоболие;
- 🟡 замъглено зрение;
- 🟡 повишена уморяемост и обриви.

ВИТАМИН К

Витамин К играе ключова роля в подпомагането на съсирването на кръвта, предотвратявайки прекомерното кървене.

- Витамин К1
- Витамин К2
- Витамин К3

- **Витамин К1 (филохинон)**

Представлява природен продукт, присъстващ в някои зелени растения и водорасли.

Човешкият организъм може да усвои приблизително около **10% витамин К1** от приетата храна. Този процент може да бъде увеличен посредством диета включваща разнообразни източници на мазнини - масло или зехтин, добавяни към зеленчуци, богати на витамина.

Стандартни препоръки на EFSA (Европейски орган за безопасност на храните) и FDA (САЩ):

Възрастова група	Препоръчителен ДД
Бebета 0 – 6 месеца	2 µg
Бebета 7 – 12 месеца	2,5 µg
Деца 1 – 3 години	30 µg
Деца 4 – 8 години	55 µg
Младежи 9 – 13 години	60 µg
Тинейджъри 14 – 18 години	75 µg
Възрастни (мъже)	120 µg
Възрастни (жени)	90 µg
Бременни и кърмачки	90 µg

- **Витамин К2 - менахинон-4 (МК-4) и менахинон-7 (МК-7)**

Отнася се до група природни продукти, наречени общо менахинони, които се продуцират от бактерии. Менахинон-4 (МК-4) и менахинон-7 (МК-7) са два от най-важните подвидове на витамин К2.

Човешкото тяло усвоява по-добре някои форми на К2 (като МК-4) от други. По-големи количества от витамина може да си набавим при прием на яйца и месо.

Повечето добавки съдържат МК-7.

Оптимални дневни дози на Витамин К2 (МК-7)

Група	Препоръчителна ДД
Деца 1 – 10 години	15 – 30 µg
Подрастващи 11 – 18 години	45 – 75 µg
Възрастни (до 50 години)	90 – 120 µg
Възрастни (над 50 години)	150 – 200 µg
При остеопороза / съдови калцификации	180 – 360 µg (в клинични проучвания)
При комбиниран прием с витамин D3	100 – 200 µg

- **Витамин К3**

Витамин К3, известен още като менадион е синтетична, изкуствено получена форма на витамин К, която не се среща в природата.

В организма в черния дроб може да се превърне в К2, но *има потенциална токсичност при хора, особено във високи дози.*

Използва се само във ветеринарната медицина и в някои хранителни добавки за животни!!!

Дефицитът на витамин К се счита за клинично значим само когато **протромбиновото време нарасне значително**. Този ефект се появява само в тежки случаи на **авитаминоза**.

Развитие на **остеопороза**.

ВИТАМИН К

Някои индивиди обаче приемат **лекарства**, които **пречат на метаболизма на витамин К**.

варфарин, аценокумарол и тиокломарол

Тези лекарства антагонизират активността на витамин К, което води до изчерпване на витамин К-зависимите фактори на кръвосъсирването.

Антибиотиците

Поради специфичния си механизъм на действие различните антибиотични класове могат да унищожат бактериите, произвеждащи витамин К в червата, което потенциално да намали нивата на витамина. Този ефект може да бъде по-изразен при **цефалоспоринови антибиотици**, тъй като тези антибиотици могат също да инхибират действието на витамин К в организма.

ВИТАМИН К

Секвестранти на жлъчни киселини

Те могат също да **намалят абсорбцията** на витамин К и други мастноразтворими витамини.

Орлистат

Комбинирането на **орлистат** в комбинация с **варфарин** може да доведе до значително **увеличаване на протромбиновото време!!!**

ВОДОРАЗТВОРИМИ ВИТАМИНИ

Излишъкът от водорастворими витамини се елиминира обикновено от бъбреците. Единствено **фолатите и витамин В12** са изключения от това правило и тяхната екскреция се регулира от черния дроб и жлъчката.

Употребата на хранителни добавки, съдържащи водорастворими витамини, обикновено не води до развитие на токсичност.

Едно изключение са добавките, съдържащи **витамин В3**, но само когато се приемат под формата на **ниацин**.

Друго изключение е витамин С, който може да предизвика чревно дразнене, но само когато се приема в големи количества и в кисела форма (аскорбинова киселина).

ОСНОВНИТЕ ПРОЯВИ НА ДЕФИЦИТ НА ВИТАМИНИТЕ ОТ ГРУПА В И СПЕЦИФИЧНИ РИСКОВИ ФАКТОРИ ЗА РАЗВИТИЕТО МУ

Витамин	Симптоми на дефицит	Специфични рискови фактори за развитие на дефицит
В₁ – тиамин	Лек дефицит: обща умора, слабост, нарушена функция на стомашно-чревния тракт Дефицит: Бери-бери – периферни увреждания на нервите и сърдечно-съдовата функция, водеща до болка, нарушено сетивно възприятие; подуване, слабост и болки в крайниците; неравномерен пулс	Злоупотреба с алкохол, затлъстяване
В₂ – рибо-флавин	Слабост, орална болка, парене, сърбеж, дерматит, анемия, умора, промяна на личността, нарушения на нервната система	Наследена рибофлавинова малабсорбция
В₃ – ниацин	Пелагра, дерматит, фотодерматит, алопеция, мускулна слабост, потрепване и парене в крайниците, променена походка, диария, депресия, тревожност, прогресиране до световъртеж, загуба на памет, параноя, психотични симптоми и агресия (Пелагрова лудост)	Злоупотреба с алкохол
В₅ –пантоте-нова киселина	Усещане за изтръпване и парене в крайниците, дерматит, диария, енцефалопатия, промяна в поведението, демиелинизация	

B₆ – (пиридоксал, пиридоксамин, пиридоксин)	Анемия, раздразнителност, нарушена бдителност, депресия, деменция, вегетативна дисфункция, конвулсии	Злоупотреба с алкохол, свързана с възрастта малабсорбция, употреба на някои контрацептивни лекарства
B₇ – биотин	Себореен екзематозен обрив, изтръпване и парене на крайниците, депресия, летаргия, халюцинации, гърчове	Диабет тип II
B₉ – фолиева киселина	Мегалобластна анемия, периферна невропатия, лезии на гръбначния мозък, метаболитни аномалии, афективни разстройства, поведенчески промени, психоза, когнитивни увреждания, деменция (вкл. болест на Алцхаймер)	Общо генетични полиморфизми (вкл. MTHFR C667T ¹) Нисък рибофлавин и B ₁₂
B₁₂ –отнася се към: кобал- амините	Мегалобластна анемия, периферна невропатия, лезии на гръбначния мозък, метаболитни аномалии, афективни разстройства, поведенчески промени, психоза, когнитивни увреждания, деменция (вкл. болест на Алцхаймер)	Свързана с възрастта малабсорбция, вегетарианци, вегани, генетични полиморфизми

Препоръчителни дневни дози на водноразтворимите витамини по препоръки на Националната академия на науките (САЩ) и СЗО

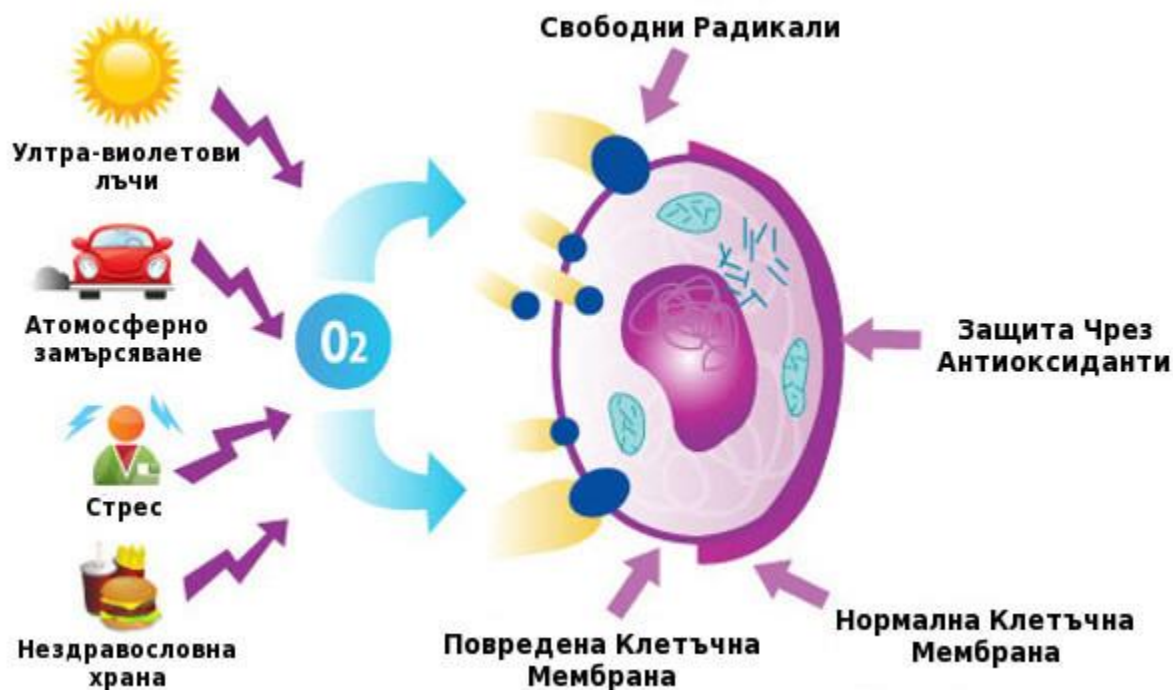
Витамин	Възраст 19+ години (мъже)	Възраст 19+ години (жени)	Бременни	Кърмещи
Витамин В1 (тиамин)	1.2 mg	1.1 mg	1.4 mg	1.4 mg
Витамин В2 (рибофлавин)	1.3 mg	1.1 mg	1.4 mg	1.6 mg
Витамин В3 (ниацин)	16 mg NE*	14 mg NE	18 mg NE	17 mg NE
Витамин В5 (пантотенова к-на)	5 mg	5 mg	6 mg	7 mg
Витамин В6 (пиридоксин)	1.3–1.7 mg	1.3–1.5 mg	1.9 mg	2.0 mg
Витамин В7 (биотин)	30 µg	30 µg	30 µg	35 µg
Витамин В9 (фолиева к-на)	400 µg DFE**	400 µg DFE	600 µg DFE	500 µg DFE
Витамин В12 (кобаламин)	2.4 µg	2.4 µg	2.6 µg	2.8 µg
Витамин С (аскорбинова к-на)	90 mg	75 mg	85 mg	120 mg

NE (ниацинови еквиваленти):
Включва ниацин от храна и триптофан, който се превръща в ниацин.

DFE (диетични фолатни еквиваленти): 1 µg DFE = 1 µg хранителна фолиева киселина, но от добавки/обогатена храна бионаличността е по-висока.

АНТИОКСИДАНТИ

Терминът **антиоксиданти** е събирателен и включва разнообразни по химичен състав съединения, общото между които е способността им да се свързват и да неутрализират свободни радикали.

АНТИОКСИДАНТИ

Прекомерната употреба на антиоксидантни добавки може да доведе до:

- Увеличаване на риска от рак на белия дроб при пушачите поради високи нива на бета-каротин;
- Увеличаване на риска от рак на простатата поради високи нива на витамин Е.

Антиоксидантни добавки с високо съдържание на витамин А не са препоръчителни за употреба по време на бременност, тъй като се повишава рискът от вродени дефекти.

Антиоксидант	Препоръчителна дневна доза (RDA)	Горно допустимо ниво (UL)	Бележки
Витамин С	75 mg (жени), 90 mg (мъже)	2000 mg	При високи дози може да причини стомашно дразнене и камъни в бъбреците
Витамин Е (токоферол)	15 mg (22.4 IU)	1000 mg (1500 IU)	Възможен повишен риск от кървене при много високи дози
Селен	55 mcg	400 mcg	При предозиране — риск от селеноза (отравяне)
Бета-каротин (провитамин А)	Няма RDA, но А: 700 mcg (жени), 900 mcg (мъже)	UL за витамин А: 3000 mcg	Високи дози бета-каротин при пушачи — повишен риск от рак на белите дробове
Коензим Q10	Няма официална RDA	Обичайна доза: 100–200 mg	Смята се за безопасен; използва се и при сърдечни заболявания
Алфа-липоева киселина	Няма официална RDA	Обичайна доза: 300–600 mg	Антиоксидант с ефекти върху инсулинова чувствителност
Ресвератрол	Няма официална RDA	Обичайна доза: 100–500 mg	Среща се в червено вино, свързан с анти-ейдж ефекти

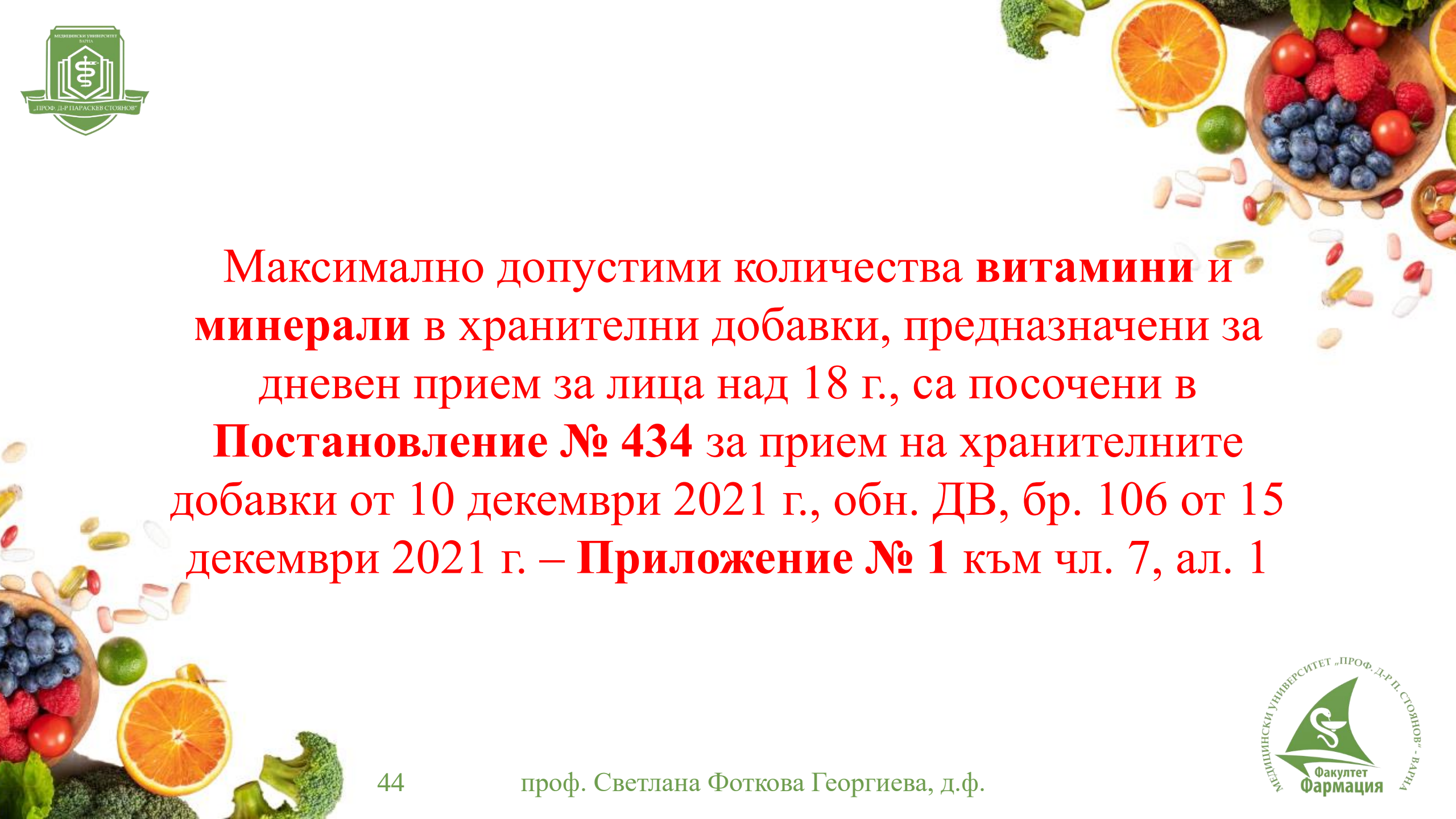

МИНЕРАЛИ

Минералите участват в състава на много тъкани и представляват съществени фактори за нормалното протичане на редица функции в организма.

Някои от най-важните минерали са: калций, фосфор, магнезий, натрий, калий, хлор и други.

Те не могат да се набавят на 100% от хранителния прием на човек, затова към дневното меню могат да се включат подходящи хранителни добавки при необходимост.

Максимално допустими количества витамини и минерали в хранителни добавки, предназначени за дневен прием за лица над 18 г., са посочени в **Постановление № 434 за прием на хранителните добавки от 10 декември 2021 г., обн. ДВ, бр. 106 от 15 декември 2021 г. – Приложение № 1 към чл. 7, ал. 1**

**Постановление
№ 434** за прием
на хранителните
добавки -
**Приложение №
1** към чл. 7, ал. 1
(извадка за
минерали)

Минерали	Мерни единици	Максимални количества
Калций	Mg	1500
Магnezий	Mg	250
Желязо	Mg	15
Мед	Mg	1
Йод	µg	200
Цинк	Mg	15
Манган	Mg	2
Калий	Mg	1500
Селен	µg	200
Молибден	µg	350
Фосфор	Mg	1250
Бор	Mg	3,6

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

Когато става въпрос за витамини и минерали, някои хора се присъединяват към идеята *„малко е добре, повече е по-добре“*.

Определянето на правилното количество обаче е трудно.

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

I. Натрупване на вещества

Хипервитаминозите се наричат още витаминни интоксикации или витаминни отравяния.

Характеризират се с разнообразна тежест и симптоматика:

- Обикновено от страна на стомашно-чревната система;
- Главоболие и нарушения в кръвообращението.

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

II. Лекарствени взаимодействия

Може би най-известният пример е **взаимодействието между сока от грейпфрут и ензима СУРЗА4**. Сокът от грейпфрут инхибира този ензим, което води до промени в дозите на лекарствата, които се метаболизират от него.

Голям е броят на лекарствените взаимодействия при употреба на добавки, съдържащи **жълт кантарион, гинко билоба, чесън и женшен**.

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

Лекарствени взаимодействия

Най-често в лекарствени взаимодействия встъпва **жълтият кантарион** (*Hypericum Perforatum*), като например с лекарствените продукти – **алпразолам, теофилин, варфарин, протеазни инхибитори** и др. Съобщава се за намаляване на плазмените концентрации на тези лекарства. Това от своя страна води до промяна в терапевтичните им ефекти.

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

III. Чернодробни увреждания

Някои лекарствени средства, дори когато се въвеждат в терапевтични граници, могат да увредят черния дроб. Други вещества, влизащи в състава на различни хранителни добавки, също могат да предизвикат хепатотоксичност.

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

Чернодробни увреждания

Анаболните стероиди, които понякога се добавят незаконно към добавките за бодибилдинг;

Употребата може да доведе до:

- Повишаване на кръвното налягане;
- Директни увреждания на бъбреците и сърцето;
- Увреждане на черния дроб;
- Акне;
- Сексуална дисфункция и други.

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

Чернодробни увреждания

Екстрактът от зелен чай, който се намира в различни добавки за отслабване.

Продължителната употреба на хранителни добавки, съдържащи екстракт от зелен допринася за: **увреждане на черния дроб в 24 от 130 разгледани случая.**

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

Чернодробни увреждания

Друго съединение от групата на ксантиновите алкалоиди е **кофеинът**.

При здрави възрастни за **безопасна се счита доза до 400 mg кофеин на ден**.

Всъщност **150-200 mg/kg** телесно тегло – или около **10-14 грама, може да бъде дори фатална**. Такива количества, макар и на пръв поглед трудно достижими, са лесно достъпни и се предлагат като хранителни добавки.

Кофеинът индуцира хепатотоксичните ефекти на лекарствени продукти. Пример за това е препаратът **ацетаминофен, който се метаболизира до N-acetyl-p-quinone imine**.

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

Бъбречни увреждания

Някои хранителни добавки могат да причинят бъбречни увреждания: **хром, креатин, женско биле, кора от върба и витамин С**. Най-често съобщаваната нежелана реакция е свързана с **образуване на камъни в бъбреците**, особено при пациенти с предразположеност.

Приемането на **високи дози витамин С (1 g или повече дневно)** например е свързано с повишен риск от камъни в бъбреците, особено при хора с анамнеза за камъни в бъбреците.

Хранителни добавки с **червена боровинка** могат също да представляват подобен риск.

ДРУГИ РИСКОВЕ ПРИ УПОТРЕБА НА ХРАНИТЕЛНИ ДОБАВКИ

Бъбречни увреждания

Установено е, че при пациенти с диабет с напреднало бъбречно заболяване **високите дневни дози витамини от група В (фолиева киселина, В6 и В12)** влошават бъбречната функция.

Минералите като **калий, калций, магнезий и фосфор** също имат потенциал да повлияят на бъбречната функция.

Замърсяването с тежки метали на хранителните добавки е друга потенциална причина за нарушения на бъбречната функция, напр. **кадмий**.

Обобщавайки, хранителните добавки се явяват важен инструмент за поддържане на оптимално здраве. Тяхната рационална употреба може да допринесе за подобряване на хранителните навици и общото благосъстояние. В същото време неправилната употреба крие редица рискове.

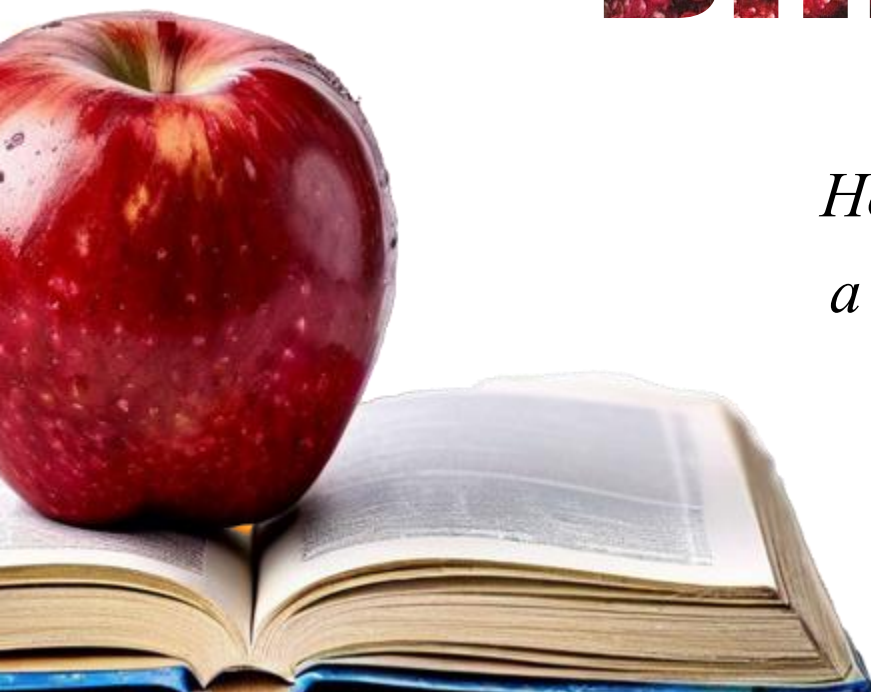
Здравословният начин на живот на хората е единственият начин те да се включат пълноценно в живота.

Особено важно е да действаме според човешките стандарти.

Следователно здравето и здравословният начин на живот са тясно свързани.

Благодаря за вниманието!

*Нека храната ви бъде лекарство,
а лекарството ви да бъде храна!*

ХИПОКРАТ

проф. Светлана Фоткова Георгиева, д.ф.